

2014

Аналитичен доклад

**„РАЗВИТИЕ НА НЕЗЕМЕДЕЛСКИ
ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ НА
ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ.
МИНИМИЗИРАНЕ НА СЛАБИТЕ
СТРАНИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ
ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА
ТЕРИТОРИЯТА”**

**МЕСТНА
ИНИЦИАТИВНА
ГРУПА “НОВИ ПАЗАР-
КАСПИЧАН”**

29.12.2014 г.

МИГ
НОВИ ПАЗАР - КАСПИЧАН

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони –
Европа инвестира в селските райони

ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ 2007 – 2013 г.

Съдържание:

---

1. Характеристика и структура на неземеделските дейности в общините на територията на МИГ.
2. В каква степен е повлияла Стратегията за оживяване на територията към неземеделски дейности – насоченост на проявения интерес и резултати;
3. Характеристика на процесите и тенденциите – силни и слаби страни, възможности и заплахи за социално-икономическото развитие на общността.
4. Интереси за кандидатстване за финансиране – перспективни направления за развитие на бизнес климата; неземеделски дейности, за които е нужно финансиране чрез кандидатстване по съответните мерки.
5. Какъв размер средства ще са необходими за бизнеса, каква част се очакват от МИГ, потребности от банково кредитиране.
6. От каква подкрепа се нуждаят представителите на бизнеса за неземеделски дейности: подходящи начини за информиране за възможностите за кандидатстване за финансово подпомагане, необходимост от обучения и повишаване на квалификацията в стопанските области и др.

Настоящият аналитичен Доклад е изготвен във връзка с изпълнение на външна услуга с предмет: „Извършване на проучвания и анализи за нуждите на МИГ“.

Позиция №2: анализ на тема

„РАЗВИТИЕ НА НЕЗЕМЕДЕЛСКИ ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА МИГ. МИНИМИЗИРАНЕ НА СЛАБИТЕ СТРАНИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ТЕРИТОРИЯТА”

в подкрепа на изпълнението на Стратегията за местно развитие (СМР), която се финансира от ОС 4 – ЛИДЕР на Програмата за развитие на селските райони. Проучването е в изпълнение на Договор № 50-99/13.06.2012 г. за предоставяне на финансова помощ по Мярка „Прилагане на Стратегии за местно развитие” и по Мярка „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие”, финансиран по Програма за развитие на селските райони 2007-2013 година.

➤ Необходимост от проучването:

МИГ „Нови Пазар-Каспичан“ е планирал провеждането на два броя проучвания за 2014г. в бюджета на организацията и в графика за изпълнение на дейности по мярка 431-1 „Управление на местни инициативни групи, придобиване на умения и постигане на обществена активност на съответната територия за местните инициативни групи, прилагащи стратегии за местно развитие”, финансиран по Програма за развитие на селските райони 2007-2013 година.

• Основна задача:

1) Преглед на оперативните документи на общинско ниво имащи отношение към социално-икономическото развитие на Общините Нови пазар и Каспичан.

2) Преглед на стратегическите и оперативни документи на надобщинско ниво, засягащи въпросите за социално-икономическото развитие на територията на МИГ Нови пазар-Каспичан.

3) Анализ на силните и слаби страни на територията за развитие на потенциала ѝ към неземеделски икономически дейности, при минимални рискове и заплахи. Очаквания за осигуряване на нови работни места за достигане на заложените цели в СМР на базата на срещи с представители на местната общност и други възможни инструменти.

4) Изводи и препоръки.

Извършването на анализи и проучвания за нуждите на МИГ е механизъм за формиране на мнения, оценки, изводи и препоръки, свързани с текущата и бъдеща дейност на местната инициативна група.

• Предмет на проучването е: извършване на анализ за „Развитие на неземеделски икономически дейности на територията на МИГ. Минимизиране на слабите страни за използване възможностите на територията” – аналитичен доклад и препоръки.

- Очакван резултат: Резултатите от това проучване ще бъдат използвани от Сдружение МИГ Нови пазар-Каспичан за оценка в каква степен изпълнението на СМР е допринесло за ориентиране на земеделските производители и жителите на общността към неземеделски дейности, които да повлияят върху развитието на територията.

- Териториален обхват:

Проучването следва да обхване територията на МИГ-общините Нови Пазар и Каспичан.

- Методология:

1) Събиране и обработване на информация от местната общност

2) За сондиране на местни мнения ще бъде разработена Анкетна карта.

3) Анкетната карта ще бъде разпространена за попълване сред бенефициенти на МИГ и представители на местната общност.

4) Графично обобщаване на получената информация, обединяване на мнения, препоръки и изводи.

5) Предложена извадка: мин. 25 броя изчерпателно попълнени анкетни карти.

6) Събиране и обработване на документална информация, публична информация, документация от официални източници (вкл. обследване на налични планови и стратегически документи по темата)

- Изготвяне на аналитичен доклад.

1.Характеристика и структура на неземеделските дейности в общините на територията на МИГ.

Селските райони в България се характеризират с изостаналост в икономически, социален и културен аспект, застаряващо население, нисък жизнен стандарт на живот, влошена инфраструктура и произтичащите от това негативи. Това е резултат от обективно протекли процеси, но също така и от пренебрежението и подценяването на последиците от това неблагоприятно развитие.¹

В същото време тези райони разполагат със значителен природен, човешки, икономически и културен потенциал, чието развитие и пълноценно използване е задължително.

Общата селскостопанска политика (ОСП) се състои от група правила и механизми, които регулират производството, търговията и преработката на земеделски продукти в Европейския съюз, като се обръща повишено внимание на развитието на селските райони. ОСП е една от най-важните политики на ЕС. Това се дължи на високия ѝ дял в бюджета на ЕС - почти 50%, а също така и на големия брой хора и обширната територия, които са пряко засегнати от нея. Значението на ОСП се определя и от факта, че тя е пряко свързана с Общия пазар и Европейския валутен съюз, които представляват два ключови елемента от постигането на Европейската интеграция. Днес ОСП е обект на реформи, целящи нейното пазарно ориентиране и утвърждаване на прилагането на устойчиви методи на земеделие, опазващи околната среда и ландшафта и насочени към подобряване на качеството и безопасността на храните.²

Местните инициативни групи имат сложната задача и огромно предизвикателство да съхранят селските територии, да насърчат селските райони да търсят нови начини да станат или останат конкурентноспособни, да използват максимално своите ресурси и да преодолеят предизвикателствата, пред които са изправени като застаряващо население, ниско качество на предоставяне на услуги или липса на възможности за трудова заетост.

Основните характеристики за въздействие на подхода Лидер са: Стратегии за местно развитие, основаващи се на териториален принцип; изграждане на местни публично-частни партньорства (местни инициативни групи), улесняване на иновациите, подход отдолу-нагоре, много-секторен подход при планиране и прилагане на стратегията, работа в мрежа на местните партньорства, сътрудничество/коопериране. Тези параметри определят и уникалността на Лидер и неговото значение за съхраняване и развитие на селските райони с участие на местните общности.

Местните инициативни групи са главните действащи лица, които решават насоките и съдържанието на стратегията за местно развитие и вземат решения за различните проекти, които трябва да се финансират. МИГ работи в селските райони, които предоставят най-активните си бенефициенти за местни инициативи: професионални организации и съюзи (представляващи фермерите; професионалисти, които не са фермери, и микрофирми); търговски асоциации; граждани, жители и техните местни организации; местни политически представители; екологични асоциации; доставчици на културни и обществени услуги, включително медиите; женски асоциации; млади хора.

¹ Подходът Лидер: основно ръководство, Европейска комисия

От местната група се очаква да: събере заедно съответните заинтересовани групи в района около един общ проект; да има автономност на вземане на решенията и възможността да отправи нов поглед към местните ресурси; да свърже различните мерки; да бъде способна да се възползва от възможностите, предоставени от местния сбор от ресурси; да бъде отворена към новаторски идеи; да бъде способна да свърже и интегрира отделни секторни подходи.

"Неземеделски дейности" са дейности, които не включват производство, преработка и съхранение на земеделски продукти.

- Характеристика и структура на неземеделските дейности в общините на територията на община Каспичан:

Община Каспичан се характеризира със среден темп на развитие, при недостатъчни инвестиции и малък брой частни предприятия, осигуряващи работни места.³

Броят на предприятията в община Каспичан нараства през последните години и през 2010 г. е 187 .

Нови предприятия са открити предимно в сектора на Търговията и услугите – 14 за анализирания период. В Селското стопанство фирмите нарастват с девет и достигат 27 през 2010 г. То си остава водещия отрасъл на местната икономика. В секторите на Преработващата промишленост и Транспорта възникват по две нови предприятия.

С Хотелиерство и ресторантьорство се занимават 7% от местните предприятия, с Операции с недвижими имоти – 6%.⁴

Преобладаваща част от предприятията в община Каспичан са микро с до 9 заети лица- 88% през 2010 г. Следват ги малките фирми с 10 до 49 човека персонал - 10%. В общината функционират 3 средни предприятия и 3 големи предприятия.

Основните промишлени предприятия в община Каспичан са: "Рока България" АД – производство на санитарен фаянс; „Цинкови покрития" АД – завод за горещо поцинковане, "Керамат" АД – производство на тухли; "Ринг" ООД – производство на бетон и бетонови изделия;

В хранително - вкусовата промишленост работни места осигуряват "Айсис" ООД – консервна промишленост, "Крис ойл 97" ООД – производство на рафинирано олио; "Бакхус 4" ООД - производство на вино; ЕТ "Живко Грозев" – производство на хляб и хлебни изделия, „Ив Мес" ЕООД – производство на месни продукти.

Леката промишленост е застъпена в производството на: амбалаж от дърво – "Янан – Янкул" ЕООД ; Производство на опаковки и каширано велпапе – "Велпа" ООД; Производство на алуминиеви и пластмасови капачки - "Херти" АД; „Леков и синове" ЕООД – производство на алуминиева и PVC дограма; ЕТ "Пламен Станев" – производство на дървена дограма. Търговията е добре развита, като мрежата от търговски обекти обхваща всички населени места. „Августамел" ООД е основен представител в търговия на едро със зърно.

- Характеристика и структура на неземеделските дейности в общините на територията на община Нови Пазар.⁵

Производството на изделия от керамика и стъкло е най-развитият индустриален сектор в Нови пазар. Регионът е с богати традиции в тази област и разполага с голям брой квалифицирани кадри. Съществуват също така и много частни малки фирми, които са

³ Икономически анализ на Община Каспичан

⁴ Източник: Териториално статистическо бюро – Шумен

⁵ Икономически анализ на Община Нови Пазар

специализирани в производството на висококачествени художествени стъклени изделия. Производителите на керамични и стъклени изделия осигуряват най-голям процент работни места. Фирми от Турция, Израел и Гърция вече са инвестирали в силикатната промишленост на Нови пазар. Изделията на местните производители се изнасят в Гърция, Турция, Холандия, Франция, Германия, Италия, Русия, Сирия и др.

Община Нови пазар разполага с много добре развити и ефективно функциониращи предприятия от този отрасъл, занимаващи се с производство на разнообразни дървени изделия. Като основно произвеждани продукти могат да се отделят паркетните плоскости, дървени мебели, сглобяеми дървени постройки /къщи/ и фургони. Изработват се и бордови платформи за товарни автомобили. Произвеждат се и стоки за широко потребление - сглобяеми метални гаражи, кофражни метални платна, водосточни тръби, снегозадържачи платна и др.

Друг добре застъпен отрасъл в региона на община Нови пазар е производството на корабни детайли и механизми, използвани в строителството и ремонта на кораби. Заводът за корабно машиностроене „Маяк-КМ” АД в Нови пазар осигурява с комплектовки корабостроителни фирми и изработва малката механизация за кораби, с която се извършват товаро-разтоварни работи.

Частният сектор определено преобладава в промишления сектор, представен от съществуващи и новосъздадени малки частни фирми и цехове на хранително-вкусовата промишленост.

Проблемите в настоящия момент в развитието на промишлеността на територията на общината идват от ограничения пазар, ниския размер на външните инвестиции, качество на произведената продукция, което затруднява излизането на важните европейски и световните пазари.

Предвидените средства за мерките от Ос 3, насочени към разнообразяване на икономическите дейности и подобряване на жизнената среда и качеството на живот представляват 44,31% от общия бюджет на СМР.

За района на МИГ, перспективни сфери за развитие са силикатната промишленост, селското стопанство, преработващата промишленост и туризмът. През последните 10-20 г. след реструктурирането на водещи предприятия като „Китка- Нови пазар”, силикатната промишленост намалява своята значимост като структуроопределящ отрасъл, работейки с по-нисък капацитет и икономиката на територията става по-разнообразна, дребното предприемачество бележи развитие. Увеличава се дялът на услугите и селското стопанство. През последните години икономиката на района следва тенденциите, валидни на макроикономическо равнище, които бележат значително нарастване дела на частния сектор, спрямо обществения като брой предприятия и фирми в нефинансовата сфера.

Това се дължи до голяма степен на приключващите процеси на приватизация и на усъвършенстваната нормативна уредба, касаеща бизнеса. Сред всички фирми, доминираща тенденция е преобладаването на микропредприятия (до 10 заети).

Забелязва се също тенденция на увеличаване броя на малките предприятия (от 10 до 50 заети) и задържането на броя на средните и големите предприятия. Ограничаването на търсенето на външните пазари по време на кризата силно свива предприемаческата активност.

Перспективата пред хранително-вкусовата промишленост е пряко свързана с развитието на земеделието на територията.

Територията на МИГ притежава обвързване между различните икономически сектори и богато културно-историческо наследство.

Чрез СМР, най-общо се предоставят възможности за привличане на инвестиции в неземеделските икономически дейности и туризма.

По този начин ще се преодолеят настоящите слабостите на региона като:

- ограничен пазар и ниска отраслова мобилност на работната сила,
- високо равнище на безработицата,
- висока степен на бедност
- слаба платежоспособност
- малък относителен дял на приходите от туризъм
- слаба комерсиализация на културно-историческите дейности
- неразработени културно- исторически и туристически ресурси
- липса на регионален туристически продукт

2.В каква степен е повлияла Стратегията за оживяване на територията към неземеделски дейности – насоченост на проявения интерес и резултати.

"Неземеделски дейности" са дейности, които не включват производство, преработка и съхранение на земеделски продукти.⁶

Неземеделските дейности са пряко заложи по Програма за развитие на селските райони в ос 3 и имат допълващ характер за населението в селските райони, но понякога те са и основен вид дейност в определени селски общини.

Стратегията за местно развитие също подпомага развитието на неземеделски дейности.

Чрез тях трябва а се подпомогне и насърчи разнообразяването на възможностите за заетост в селските райони, развиване на дейности, създаващи доходи извън земеделския сектор за стопанството и за населението от селските райони, насърчаване на туристическите дейности в селските райони и др.

Основни дейности които се финансират са свързани с :

- Развитие на селски туризъм в това число: Туристическо настаняване и осигуряване на храна на туристите (включително семейни хотели, къмпинги и съоръжения, и т.н.);
- Развитие на туристическите услуги, които предлагат на посетителите възможности за спорт и отдих или са насочени към хобита и други дейности за свободното време (езда, колоездене, фототуризм) и специализиран туризъм за любители на природата – наблюдение на птици, животни, пеперуди, растения и т.н.);
- Туристически услуги, свързани с опазване и експониране на места с исторически, културен, природен или образователен интерес (стари изби, мелници, ферми, изложения на закрито и открито, музейни сбирки в домашни условия) и други.
- Развитие на занаятчийски дейности (включително предоставяне на услуги,

---

⁶ Съгласно Наредба 30/11.08.2008 г. на МЗХ

свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности и специално създадени за целта работилници).

-Създаване, обновяване или подобрене на работилници за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения, както в аграрната област, така също и в други области от селския бит.

- Производство от слънчева, вятърна и водна енергия за продажба или за личните нужди на земеделските производители и животновъдите.

Резултатите от реализиране на тези дейности трябва да са свързани с :

- подобвени селски райони,
- по-голям брой заета работна ръка,
- изградени нови туристически маршрути и алеи,
- създадени нови еко пътеки,
- възстановени или създадени нови музейни сбирки,
- реставрирани исторически паметници на културата,
- подобвени църкви и училища,
- развита самодейна и танцова дейност към селските читалища
- създадени нови или възродени стари занаятчийски работилници и ателиета.

По мярка 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности“ в Стратегията на МИГ“ Нови Пазар-Каспичан“ при разработване на Стратегията и планиране на бюджета са идентифицирани проектни идеи за изграждане реконструкция, подобрения на къщи за селски туризъм; модернизиране и приспособяване на ферма с предлагане на туристически услуги; изграждане на работилница за сервизна дейност на товарни автомобили и селскостопански машини и др.

8

Трите цели на мярката са:

1. Насърчаване на разнообразяването към неземеделски дейности
2. Насърчаване на създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в района МИГ- Нови пазар- Каспичан
3. Насърчаване на развитието на интегриран туризъм в района на МИГ- Нови пазар- Каспичан

Финансова помощ се предоставя за инвестиции за неземеделски дейности.

Подпомагат се инвестиции и свързани с тях външни услуги по маркетинг и мениджмънт за развитие на дейности в неземеделски сектори като:

- Преработвателна промишленост - производство на мебели, леко машиностроене и т.н.
- Услуги:

а) развитие на дейности, свързани с развитието на устойчив туризъм: туристическо настаняване и осигуряване на храна на туристите (включително семейни хотели, къмпинги и съоръжения, и т.н.); развитие на туристически услуги, които предлагат на посетителите възможности за спорт и отдих или са насочени към хобита и други дейности за свободното време (езда, колоездене, фототуризм) и специализиран туризъм за любители на природата – наблюдение на птици, животни, пеперуди, растения и т.н.); туристически услуги, свързани с опазване и експониране на места с исторически, културен, природен или образователен интерес (стари изби, мелници, ферми, изложения на закрито и открито, атракциони, сбирки и др.),

б) Занаятчийски дейности (включително предоставяне на услуги, свързани с участието на посетители в занаятчийски дейности).

- в) социални грижи и здравеопазване (социални услуги, грижи за деца, за възрастни хора, здравни услуги, вкл. мобилни услуги);
- г) транспортни услуги за населението в територията;
- д) създаване и развитие на консултантски и бизнес услуги,
- е) създаване/обновяване или подобрене на работилници за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения;

Минимална стойност на общите допустими разходи е левовата равностойност на 5 000 евро.
 Максимална стойност на общите допустими разходи е левовата равностойност на 200 000 евро.

Максимална стойност на субсидията е не повече от левовата равностойност на 70 000 евро.

Общият субсидия за интервенции по мярка 311 в Стратегията за местно развитие е в размер на 222 423 лева, което е 8,9 % от цялата Стратегия.

По време на последен прием на МИГ, който се проведе от 08 до 12.09.2014г. е депозиран 1 брой проект по мярка 311 на бенефициент ЕТ "Ивелина Маринова" гр. Каспичан с одобрена от МИГ субсидия в размер на 105 403,96 лева.

Проектът е депозиран в ДФЗ-РА за одобрение и договориране. Бенефициентът все още не е подписал договор и проектът не се изпълнява.

В бюджета на МИГ има остатъчни средства за още 1 бр.проект, но няма заявен интерес.

Въздействието не може да бъде измерено тъй като проекта за неземеделски дейности не е изпълнен.

ИНДИКАТОРИ ПО МЯРКА 311 ОТ СМР				
Вид индикатор	Индикатор	Мерна единица	Цел до края на стратегията	Постигнато до момента
Изходен	Брой проекти, финансирани по мярката	Брой	2	1
	Брой бенефициенти, подпомогнати по мярката	Брой	2	1
	Размер на инвестицията	Лева	222 423	105 095 леве
	Подпомогнати нови туристически дейности	Брой	1	Няма данни
	Подпомогнати нови, нетуристически дейности	Брой	1	Договори за финансиране; Регистър на бенефициентите; Няма данни
	Създадени нови работни места	Брой	4	Няма данни
	Подпомогнати	Брой	2	Няма данни

Дейността се изпълнява във връзка с прилагане на Стратегия за место на развитие на МИГ "Нови Пазар-Каспичан" с №РД50-99/13.06.2012г.

Услугата се изпълнява от фирма "ПТ-Консулт" ЕООД съгласно Техническо задание за извършване на социологическо проучване на тема: „ОЦЕНКА НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА СМР ВЪРХУ СОЦИАЛНО – ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА И ОКОЛНАТА СРЕДА”

	местни, уникални и/или традиционни продукти			
Въздействие	Създаване на заетост (нето създадени допълнителни работни места на пълен работен ден)	Брой	4	Няма данни
	Подобрено качество/удовлетвореност на клиентите на социални услуги, в следствие финансирането	%	20	Няма данни

3. Характеристика на процесите и тенденциите – силни и слаби страни, възможности и заплахи за социално-икономическото развитие на общността.

Една от основните особености на селските райони е тяхната голяма ангажираност с аграрно производство. След не достатъчно сполучливия опит на общата селскостопанска политика на ЕС да се стимулира това производство до достигането до голямо количество продуктови земеделски и аграрни стоки и суровини, вниманието на съюза е насочено не само към земеделски, но и към неземеделски дейности в тези райони.

Поради този факт насърчаването на инвестиции за започване и разширяване на неземеделски дейности в селските райони на страната ни е породено от необходимостта да се създаде възможност за населението в тези райони да получи възможност за получаване на допълнителни доходи от дейности извън земеделската дейност, дейности които са свързани със селския бит и самородност на хората живеещи в тези райони. Като цяло, под не традиционни и неземеделски дейности се разбира - дейности разрешени от законите, не типични за земеделието и не задължителни като производствен процес.⁷

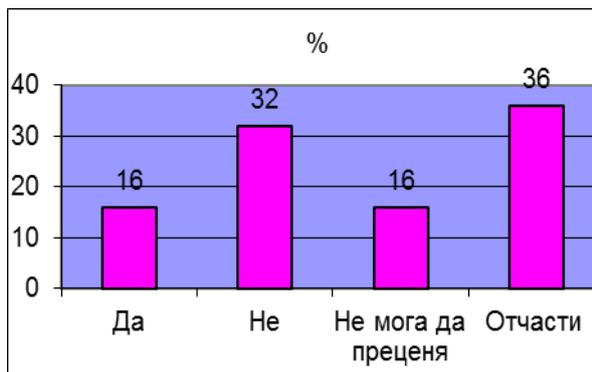
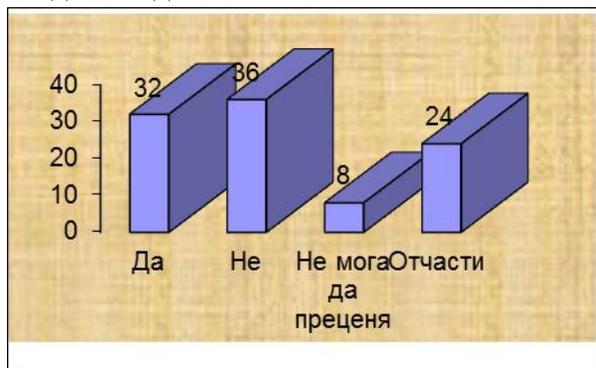
- За по-обективно определяне характеристика на процесите и тенденциите, на силните и слаби страни, възможности и заплахи за социално-икономическото развитие на общността, МИГ проведе анкетно допитване сред местната общност в Нови Пазар и Каспичан, както и телефонна анкета сред бенефициенти и участници в МИГ.

1) Запознатост с термина „неземеделска икономическа дейност“ и свързаност на основна или съпътстваща работа на анкетираните с неземеделски икономически дейности:

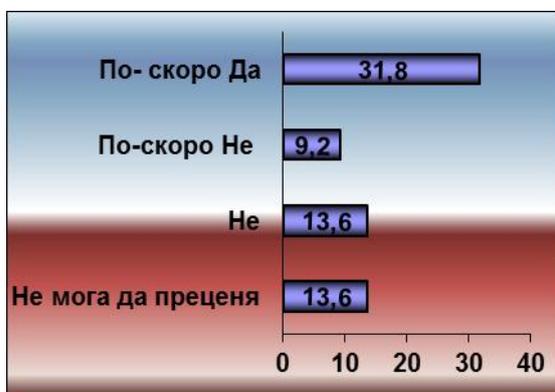
Повече от половината анкетираните лица не са запознати или са запознати само отчасти с неземеделските дейности като цяло. Това е сред причините анкетираните лица да не могат да посочат примерни неземеделски дейности на територията на МИГ. Около 30% отговарят отрицателно, че не са запознати с неземеделските дейности.

⁷ Турлакова, Т. и екип, „Нетрадиционни дейности в селското стопанство“

При уточнение от страна на анкетяора, че неземеделската дейност може да бъде туризъм, промишленост, услуга, анкетираниите са съгласни, че на територията на МИГ има и неземеделски дейности.

2) Доколко са важни за развитието на населените места неземеделските икономически дейности и доколко анкетираниите познават добри практики в тази сфера:

Над 30% от анкетираниите смятат, че неземеделските дейности са важни за развитието на населените места. По-голяма част от анкетираниите са на мнение, че не са важни, или по-скоро не са важни, както и не могат да преценят.

44% от анкетираниите не познават или познават само отчасти добри европейски практики за неземеделски дейности. Все още е трудно местното население припознава европейски практики за неземеделски дейности, тъй като на територията на МИГ все още няма реализирани проекти в тази сфера.

3) Видове неземеделски икономически дейности с капацитет за развитие

	Responses		Percent of Cases
	N	Percent	
туризъм	17	15,0%	73,9%
хотелиерство	13	11,5%	56,5%
ресторантьорство	7	6,2%	30,4%
услуги	10	8,8%	43,5%
сервизно обслужване	12	10,6%	52,2%
местно производство	9	8,0%	39,1%
местни продукти	18	15,9%	78,3%
културни събития	5	4,4%	21,7%
промишленост	7	6,2%	30,4%

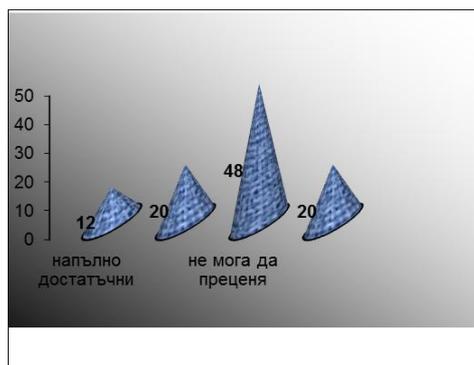
търговия	8	7,1%	34,8%
транспорт	4	3,5%	17,4%
информация	3	2,7%	13,0%
Total	113	100,0%	491,3%

Сред неземеделските икономически дейности с най-висок капацитет за развитие анкетираните посочват със 73,9% развитието на туризма, с 56,5%-хотелиерството, със 78,3% -местните продукти.

Територията на МИГ е със силно изразен потенциал и ресурси, благоприятстващи развитието на различни форми на туризъм – културно-исторически, екологичен, селски, горски, спортен, лов и риболов.

Икономическо развитие на района, насърчаване на предприемачеството и инвестициите с приоритети туризъм, селско стопанство, промишленост и логистика.

4) Доколко са достатъчни усилията които полага МИГ“Нови Пазар-Каспичан“ за популяризиране на възможностите за финансиране на неземеделски икономически дейности по СМР и информираност колко и на каква тема са одобрените проекти на МИГ за инвестиция в неземеделски икономически дейности:

Едва за 12% от анкетираните лица са достатъчни усилията на МИГ за популяризиране на възможностите за финансиране на неземеделски икономически дейности, 48% не могат да преценят. 56% от анкетираните само донякъде са информирани колко и на каква тема са одобрените проекти за неземеделски дейности.

Сред успешните неземеделски дейности на територията на МИГ анкетираните посочват туризма, фолклора като съпътстваща туризма дейност, услугите, стъкларството, хотелиерството и изграждането на ВЕИ.

Като добра европейска практика за неземеделска икономическа дейност, болшинството представители на местната общност виждат в развитието на различни видове туризъм и изграждане на ВЕИ.

5) Какво трябва да се промени, за да се стимулират неземеделските дейности в Нови Пазар и Каспичан в процеса на изпълнение на Стратегията за местно развитие?

-да има по конкурентноспособна икономика на територията на МИГ

-да се изгради по-добър бизнес климат

- повече инвестиции
- по-ефективни местни политики
- осигурено финансиране
- повече забавления и отваряне на нови работни места
- възможност за туризъм
- да има работа

6) Какво трябва да се промени в икономическото развитие на Нови Пазар и Каспичан?

- Повече инвеститори /инвестиции
- Да има ясна политика за развитието на региона
- Конкурентни предприятия
- Да се осигури работа на хората

7)Традиционни неземеделски икономически дейности на територията на МИГ:

- Стъklarство
- Производство на фаянс и керамика
- Туризм
- Производство на мебели
- Занаяти
- Производство на пластмаса
- Дървообработка
- Винопроизводство
- Хлебно производство
- търговия

8) Слаби страни на територията за развитие на неземеделските дейности:

- Нисък стандарт
- Ниски доходи
- Бедност
- Липса на пазари

9) Силни страни на територията за развитие на неземеделските дейности:

- Качествена работна ръка
- Земни богатства
- Евтина работна ръка
- Керамика и стъklarство
- Богато историческо минало

10) Какъв размер на средствата ще са необходими на бизнеса, каква част очакват от МИГ, какви са потребностите от банково кредитиране?

- 100% да бъде подпомагането на бизнеса и неземеделските дейности
- Повече финансови инструменти за кредитиране
- По-висок процент авансово плащане
- По-голяма базова помощ за ключови дейности
- 100 000 евро

11) Положителни страни на неземеделските икономически дейности:

Принос към цялостното икономическо развитие на общините и населените места;

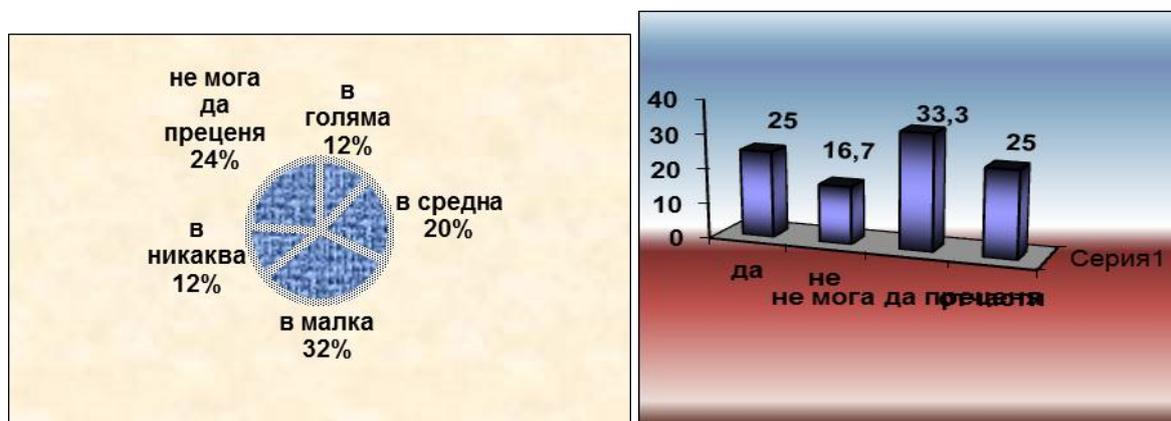
- Създава възможности за заетост и добри доходи на населението-96%

- Създават се трайни работни места-73%
- Положително въздействие върху околната среда и устойчивото развитие-23%
- Повишава възможностите за привличане на инвестиции и местен просперитет-55%
- Повишава качеството на живот-63%
- Създава алтернативи за местния бизнес и местното население-42%
- Подпомага съхраняването на местната идентичност и специфика на региона-90%

12) Какво може да подобри бъдещите инвестиции в неземеделската икономика:

-22% свежи инвестиции	-92% достъп до кредити	-44% промяна в законодателството
-18% политика в сферата	-100% европейски средства	-52% финансова стабилност
-17% партньорство	-27% добри идеи	- 94% наличие на местни продукти
-10% лоялна конкуренция	-24% добър мениджмънт	-36% добра инфраструктура
-29% насърчаване на конкурентоспособността		-47% работеща местна власт
-55% добри условия за бизнес	30% достъпни услуги	

13) Доколко са осигурени условия за неземеделски дейности на територията на МИГ и интерес за кандидатстване:

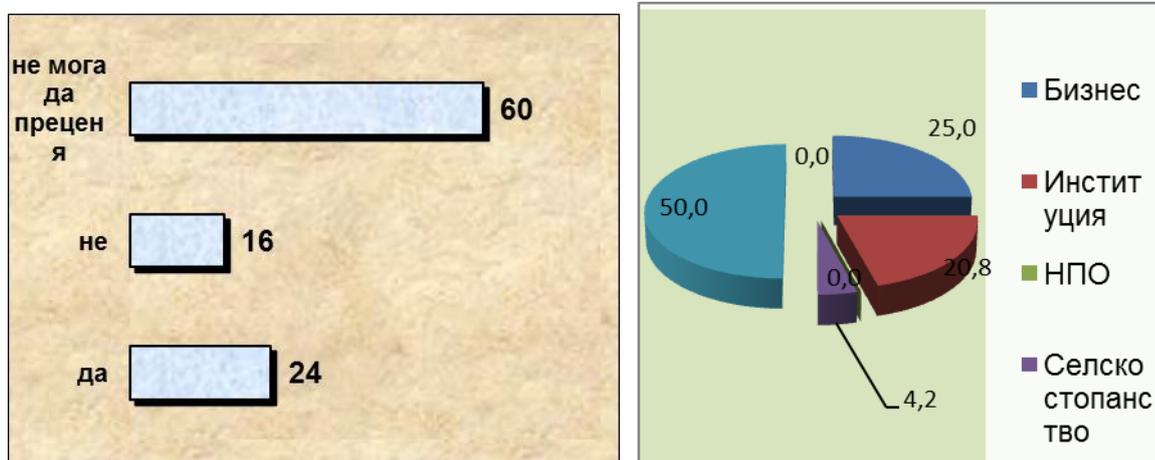
Едва 12% от анкетираните са убедени, че населените места на територията на МИГ има осигурени условия за неземеделски дейности. 32% са на мнение, че осигурените условия са малки или недостатъчни. 33% биха имали бъдещ интерес да кандидатстват пред МИГ за развитие на неземеделски икономически дейности.

При шанс за стартиране на неземеделска икономическа дейност, анкетираните предпочитат да инвестират в следните дейности (повече от 1 отговор):

- 77% - Развитие на интегриран селски и рекреативен туризъм – създаване на семейни хотели (къщи за гости) ново строителство, реконструкция на съществуващ сграден фонд в селата;
- 46%-Туристически услуги, свързани с опазване и експониране на места с историческо, културно, природно и религиозно значение, изкуства, традиционни производства и занаяти;
- 60%-Разнообразяване и развитие на предлаганите услуги на територията;
- 32%Преработка и обработка на специфични за територията продукти;
- 16% Развитие на местните занаяти
- 9%- Производство на енергия от ВЕИ и биомаса.
- 22-изграждане и/или реконструкция или ремонт на сгради, и/или помещения и друга недвижима собственост;
- 4%- закупуване на транспортни средства за неземеделски дейности, пряко свързани с дейността;

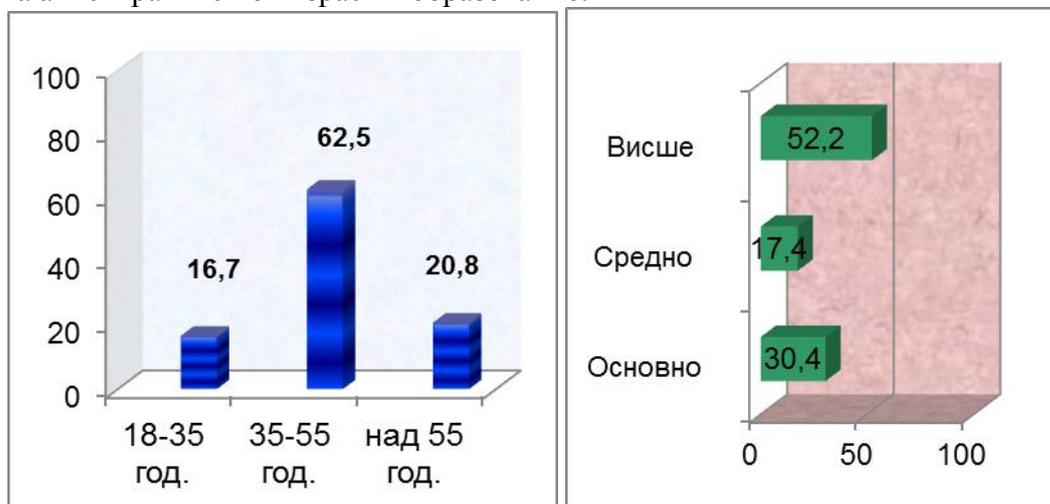
- 13%- закупуване на машини, съоръжения и оборудване, специализирана техника и др;
- 4%-закупуване на коне за неземеделска дейност;
- 18%-разработване на продукти, разработване и въвеждане на системи за управление;
- 33%-разработване и разпространение на рекламни и информационни материали

14)Налични перспективни направления за развитие на бизнес климата и представителство по сектори:

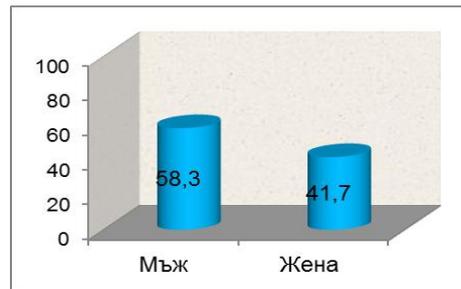
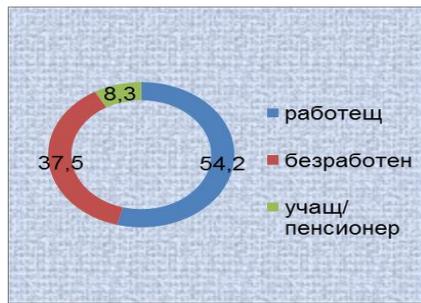

60% от анкетираните не могат да преценят дали на територията на МИГ има перспективни направления за развитие на бизнес-климата.

Профил на анкетираните по възраст и образование:

Профил на анкетираните по социален статус и пол:

- Основни бизнес дейности в селските райони:

Възможности:

- Развитие на услуги в областта на селския туризъм;
- Развитие на местно занаятчийство;
- Продажба и маркетинг на земеделски продукти,
- Развитие на социални услуги за селското население;
- Създаване и обновяване или подобрене на работилници за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения;
- Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (на биогорива от биомаса; на биогаз,);

Необходимостта от поява на неземеделски дейности в селските райони е провокирана от следните основни фактори:

- Значително нараства броя на безработните в селата, а неземеделските дейности се явяват възможност за алтернативна заетост;
- Чувствително намаляват хората в трудоспособна възраст, но част от неземеделските дейности, като занаятите например и развитието на селски туризъм, могат с успех да се извършват и от по-възрастната част на населението;
- Съществува изключително благоприятна възможност за подкрепа развитието на този вид дейност със средства от страна на ЕС в страната ни по оперативна програма развитие на селските райони и по конкретно по ос 3-та към нея;

Чрез развитието на неземеделски дейности се постига възможност за прилагане на различни видове стратегия на диверсификация от страна на отделните фермери;

Неземеделските дейности осигуряват допълнителни доходи за прилагащите ги на практика стопани, а в редки случаи тези доходи са и основни; В таблица първа са обхванати основните насоки на ос 3 към Програмата за развитие на селските райони, като те се запазват същите и през новия програмен период 2014-2020 година.

Силни страни	Слаби страни
<ul style="list-style-type: none"> - Финансирана Стратегия за местно развитие на МИГ - Заделен бюджет в размер на 53% за частния сектор - Заявен интерес от сектора на неземеделските дейности за изпълнение на проекти - Одобрени проекти за развитие на интегриран селски и рекреативен туризъм – създаване на семейни хотели (къщи за гости) 	<ul style="list-style-type: none"> - Нестабилна социална и финансова обстановка в страната; - Нарастващ ръст на безработица на територията на МИГ и текучество на обучени кадри към големите градове; - Недостатъчен ресурс по частните мерки при заявен по-голям интерес за реализиране на проекти; - Трудна нормативна база и липса на опит в

<p>ново строителство, реконструкция на съществуващ сграден фонд в селата;</p> <p>-Одобрени проекти за туристически услуги, свързани с опазване и експониране на места с историческо, културно, природно и религиозно значение, изкуства, традиционни производства и занаяти;</p> <p>-Одобрени проекти за разнообразяване и развитие на предлаганите услуги на територията;</p>	<p>работа по проекти на местните бенефициенти;</p> <p>-Липса на целенасочени държавни политики за стимулиране на частния сектор и развитието на неземеделски дейности;</p> <p>-Липса на финансова обезпеченост за дейности от страна на бенефициентите</p> <p>-Много кратки срокове и дефицит от време за изпълняване на проектите на бенефициентите.</p> <p>-Нисък стандарт</p> <p>-Ниски доходи</p> <p>-Бедност</p> <p>-Липса на пазари</p>
Възможности	Заплахи
<p>-Развитие на услуги в областта на селския туризъм;</p> <p>-Развитие на местно занаятчийство;</p> <p>-Продажба и маркетинг на земеделски продукти,</p> <p>- Развитие на социални услуги за селското население;</p> <p>-Създаване и обновяване или подобрене на работилници за поддръжка и ремонт на машини и съоръжения;</p> <p>-Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (на биогорива от биомаса; на биогаз,);</p>	<p>-Значително нараства броя на безработните в селата, а неземеделските дейности се явяват възможност за алтернативна заетост;</p> <p>- Чувствително намаляват хората в трудоспособна възраст, но част от неземеделските дейности, като занаятите например и развитието на селски туризъм, могат с успех да се извършват и от по-възрастната част на населението;</p>

4.Интереси за кандидатстване за финансиране – перспективни направления за развитие на бизнес климата; неземеделски дейности, за които е нужно финансиране чрез кандидатстване по съответните мерки.

Становището на Стратегия 2020 е, че по всички въпроси на реформата ОСП⁸ трябва да следва следите две успоредни насоки:

-Икономически, социален и екологичен възход на селските райони на базата на разнообразието на селските общности, култури и местни ресурси и изпълнението на ангажимента на ЕС по отношение на социалната, икономическата и териториалната кохезия. Време е развитието на селските райони да бъде прието за рамкова политика, която дава възможност на селскостопанските производители и живущите в провинцията да стартират дългосрочни проекти. То не бива да се явява селскостопанско допълнение към ОСП, с насоченост към възстановяване на фермите.

Селските райони и общности все повече се разглеждат като платформа и изходна точка за икономическата диверсификация и устойчивото развитие. Селскостопанските производители

⁸ Обща селскостопанска политика

продължават да бъдат важни социални, културни и икономически фактори в селските райони, докато незаемто в селското стопанство население като цяло представлява мнозинство.⁹

Новият дневен ред по отношение на селскостопанската политика, наложен в рамките на средносрочната реформа разкрива нови пространства за разгръщането на стратегиите, свързани със създаването на стойност. Той признава факта, че европейското селско стопанство е с ограничена конкурентоспособност на световните пазари. Но което е по-важно, той отчита това, че местните ресурси – човешки, природни и под формата на социален капитал – са от ключова важност за засилване конкурентоспособността в период на криза, с по-слабо защитени пазари и по-ниски нива на субсидиране. Освен това той дава възможност за проява на един по-обхватен и интегриран подход към селскостопанското производство, с разбирането, че то се явява една сред многото дейности, с които могат да се занимават жителите на селските райони за осигуряване на устойчиво препитание.

За провокиране на интерес за кандидатстване сред потенциални бенефициенти на територията на МИГ, екипа на МИГ през 2014г. е провел необходимите дейности за популяризиране на своите приеми и дейности:

- Публикации, интервюта и съобщения в местните печатни и електронни медии;
- Отпечатване на рекламни листовки за покани за кандидатстване и други рекламни артикули за МИГ;
- Провеждане на информационни срещи в населени места от територията на МИГ при обявяване приема на проекти;
- Извършване на консултации на потенциални бенефициенти;
- Поддръжка на интернет и фейбук страниците на МИГ, създаване и поддръжка на актуални новини.

- неземеделски дейности, за които е нужно финансиране чрез кандидатстване по съответните мерки.

Основните мерки за насърчаване на неземеделски и свързани с тях дейности са събрани в ос 3 на оперативна програма Развитие на селските райони и Стратегия на МИГ.

Първата и може би най-важна мярка от тях е 311 мярка "Разнообразяване към неземеделски дейности".

Тази мярка е насочена към насърчаване разнообразяването към неземеделски дейности, както и насърчаване на създаването на възможности за заетост и повишаване на доходите в селските райони и развитието на интегриран туризъм в тези райони.

- Дейности за които е нужна подкрепа:
  - Развитие на интегриран селски и рекреативен туризъм – създаване на семейни хотели (къщи за гости) ново строителство, реконструкция на съществуващ сграден фонд в селата;
  - Туристически услуги, свързани с опазване и експониране на места с историческо, културно, природно и религиозно значение, изкуства, традиционни производства и занаяти;
  - Разнообразяване и развитие на предлаганите услуги на територията;
  - Преработка и обработка на специфични за територията продукти;
  - Развитие на местните занаяти

⁹ Обща селскостопанска политика за младите - CAP for Youths

- Производство на енергия от ВЕИ и биомаса.
- Изграждане и/или реконструкция или ремонт на сгради, и/или помещения и друга недвижима собственост;
- Закупуване на транспортни средства за неземеделски дейности, пряко свързани с дейността;
- Закупуване на машини, съоръжения и оборудване, специализирана техника и др;
- Закупуване на коне за неземеделска дейност;
- Разработване на продукти, разработване и въвеждане на системи за управление;
- Разработване и разпространение на рекламни и информационни материали
- Подобряване на местните услуги;
- Укрепване на Подхода ЛИДЕР и обхващането на нови територии;
- Балансирано и устойчиво използване на ресурсите;
- Развитие на икономиката в селските райони чрез диверсификация към неземеделски сектори;
- Подобряване на мрежата за ширококолов интернет;
- Провеждане на специална подкрепа за стимулиране конкурентоспособността на малките и средни стопанства;
- Насърчаване на интеграцията между хранителната индустрия и селското стопанство;
- Нови технологии: за енергийна ефективност и производство от възобновяеми енергийни източници.

Държавите-членки въз основа на обективни критерии и минали резултати, като същевременно се вземат предвид целите на развитието на селските райони и се отчита цялостния контекст на Общата селскостопанска политика и бюджетът на Съюза. Едни от най-атраktivните мерки от ос 3 на ПРСР са 311 „Разнообразяване към неземеделски дейности” и 312 „Подкрепа за създаване и развитие на микропредприятия”.

19

В новия програмен период е заложено по-широко развитие на направленията: агроекология, развитие на биологично земеделие, насърчаване на неселскостопанските дейности в селските райони, обновяване на селските райони.

- Подкрепа на традиционни икономически дейности в районите и общините.
- Съхраняването на регионалната идентичност е свързано с подкрепа за развитието на традиционните икономически дейности .
- Съхраняването на специфични екотехнологии на производство и на специфични продукти са част от местната идентичност и ще бъдат обект на подкрепа.
- Производството на специфични местни и хранителни продукти и напитки ще бъде подкрепяно и популяризирано, като част от регионалния дух и идентичност, с цел разнообразяване на местния туристически продукт и утвърждаване на неговата уникалност.
- Повишаване на конкурентоспособността на районите чрез развитие на нови бизнес модели за МСП, въвеждане на нови технологии и иновации в МСП в малките населени места за целенасочена подкрепа.
- Внедряването на нови технологии и прилагането на иновации е най-сигурният път за повишаване на конкурентоспособността на районите.

- През новият програмен период публични интервенции ще бъдат с доказана устойчивост и способност за привличане на желани инвестиции, водещи до създаване на привлекателни работни места, задържане на човешкия капитал и генериране на регионален растеж.

5. Какъв размер средства ще са необходими за бизнеса, каква част се очакват от МИГ, потребности от банково кредитиране.

□ Дейности, за които е нужно финансиране чрез кандидатстване по съответните мерки.

- Създаване на нови неземеделски икономически дейности в сферата на търговията, услугите и туризма: мярка 311 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Повишаване конкурентоспособността на неземеделската дейност чрез подобряване качеството на производителността на технологиите и управлението в предприятията: мярка 311 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Помощ при стартиране за неселскостопански дейности в селските райони: мярка 311 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Подобряване информираността на бизнеса;
- Повишаване на предприемаческите умения;
- Подпомагане развитието на местния туристически продукт и маркетинг на дестинациите: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Разработване на междуобщински маркетингови и рекламни стратегии и програми за съвместни туристически дейности- мярка 311 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Създаване на специализирана устройствена схема за развитие на туризъм в общината включена в общинска концепция за пространствено развитие: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Създаване на туристически атракции (музей на открито, исторически възстановки, възстановяване на стари занаяти) - мярка 311, мярка 312, мярка 313 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Развитие на туристическата инфраструктура, необходима за нуждите на атракциите и подобряване на транспортния достъп- мярка 322 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Създаване на екопътеки и еко-маршрути- мярка 311, мярка 312, мярка 313 през този програмен период на ПРСР и мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.

Финансовото подпомагане за увеличаване на конкурентоспособността на малките и средни предприятия във всички сектори е основна политика в рамките на помощта от ЕС, особено чрез следните интервенции:

- стимулиращи цялостното подобряване на бизнес средата: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- повишаване на производителността: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- улесняване на достъпа до нови пазари и интернационализацията на българските фирми:
- съкращаване на пътя до крайните клиенти: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.

- разработване, пазарна реализация и маркетинг на нови продукти, процеси, услуги и бизнес-модели: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- засилено навлизане и трансфер на иновациите на пазара: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- ресурсната ефективност, достъп до качествени бизнес консултации и т.н.: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Стимулиране на трудовата мобилност за увеличаване равнището на заетостта и доходите: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Доизграждане и модернизирание на техническата инфраструктура и подобряване качествата на средата: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.
- Повишаване на енергийната ефективност и ВЕИ: мерки по Водено от общността местно развитие за периода до 2020г.

Финансовата помощ по частните мерки в Стратегията за местно развитие е между до 70 % в размер от одобрените разходи. За останалата част от одобрените бюджети на всеки проект, частните бенефициенти осигуряват своето собствено съфинансиране по следните начини:

-заеми срещу субсидия за микропредприятията:

Банковите институции в България предлагат различни гъвкави финансови инструменти за подпомагане изпълнението на проекти с одобрена субсидия.

Банките разработват специализирани кредитни продукти и подходящи схеми за финансиране на малките и средни предприятия, които да подпомагат тяхното развитие и израстване.

-заеми за земеделски производители:

Възможност за авансово ползване до 100% от размера на субсидията, която земеделските производители получават от Европейските и национални фондове по схемата за единно плащане на площ посредством предоставяне на кредит.

Предоставяне на финансиране по одобрени проекти на земеделски производители, бенефициенти по Програмата за развитие на селските райони (2007 - 2013 г.).

-собствени средства: допълващи средства на частния бизнес от собствени преходи;

Прогнозно, за бизнеса е необходим ресурс в размер на до 1 000 000 лева за съфинансиране на одобрените от МИГ проекти по частните мерки.

-гаранционната програма на Национален гаранционен фонд е разработена съвместно с Министерството на земеделието и храните и стартира в началото на 2013 г.

Кой може да кандидатства?

Бенефициенти с одобрен проект по една от следните мерки от ПРСР (2007-2013):

- 1)Мярка 121: "Модернизирание на земеделските стопанства"
- 2)Мярка 122: "Подобряване на икономическата стойност на горите"
- 3)Мярка 123: "Добавяне на стойност към земеделски и горски продукти"

Какви са предимствата на програмата?

Гаранцията покрива до 80% от кредитите, отпуснати от търговските банки, но не повече от 3 млн. лв.

- Максимален лихвен процент по кредитите: 9%

- Максимален срок на гаранциите: до 10 години
- Без такси и комисиони за гаранцията
- Без такси и комисиони за кредитите
- Ускорени процедури за разглеждане на исканията за кредит
- Облекчени изисквания за обезпечение
- Приоритет на обезпечаване с активи, предмет на проектите по ПРСР

Банки-партньори:

- Алианц Банк
- Алфа Банк
- Банка ДСК
- Банка Пиреос България
- Българо-американска кредитна банка
- Обединена българска банка
- Първа инвестиционна банка
- Райфайзенбанк България
- СиБанк
- Тексим Банк
- Ти Би Ай Банк
- УниКредит Булбанк
- Централна кооперативна банка
- Юробанк България

Средствата от Национален гаранционен фонд все още не могат за се ползват от бенефициентите с финансирани проекти по ОС 4-Лидер.

- Финансиране на МСП в България ¹⁰

Преобладаваща част от предприемачите в сектора дефинират като основен източник за финансиране на производството собствените средства — 77%, а за 22% този източник е банковият заем. Към месец март 2013 г. 62% от промишлените предприятия са ползвали средствата на собственика като източник за финансиране през последните 12 месеца.

Следващият по значимост използван финансов инструмент е банковия кредит за оборотни средства, какъвто са ползвали близо една трета от предприятията — 30%. Много близко в ранжирането попадат финансовите инструменти за краткосрочно финансиране на оперативните разходи — овърдрафт по разплащателна сметка — 29% и кредитна карта — 27%. Инвестиционен банков кредит ползва всяко четвърто предприятие — 26%, а финансов лизинг — 22%. Заем от близки и приятели са ползвали 16% от предприятията в промишлеността. Финансирането по европейски фондове е обхванало 14% от промишлените МСП, а това по програми на българското и/или други правителства — 6%. Рисковият капитал е разпространен сред 4% от промишлените предприятия.

Като цяло, достъпът до финансиране от банковите институции е по-добър при средните и малки предприятия, в които и собствените средства са използвани в значително по-ниска степен, за разлика то микропредприятията.

Близо 26% от промишлените МСП имат просрочени задължения, а 63% имат просрочени вземания. За половината от предприятията, делът на просрочените вземания в настоящия общ оборот надхвърля 10%. Към момента значителна

¹⁰ По данни от анализ на Агенцията за малки и средни предприятия

част от предприятията имат собствена фирмена политика за контрол на паричните потоци — 75%.

6. От каква подкрепа се нуждаят представителите на бизнеса за неземеделски дейности: подходящи начини за информиране за възможностите за кандидатстване за финансово подпомагане, необходимост от обучения и повишаване на квалификацията в стопанските области и др.

Във връзка с трудностите, които срещат частните бенефициенти по ПРСР, ДФ „Земеделие” и Разплащателна агенция финансират създаването на Гаранционен Фонд, с капитал 121 мил. евро, за обезпечаване на кредити и банкови гаранции по проекти. Неговата цел е да осигури по-достъпно и ниско лихвено финансиране на частните бенефициенти по мерките от ПРСР, благодарение на което се постига висок процент на изпълнение на проектите и максимално усвояване на средства от програмата.¹¹

Предоставянето на подкрепа за реструктуриране и развитие на нови бизнес модели, повишаващи на конкурентоспособността на малките и средни предприятия ще допринесе за постигане на икономически растеж на регионалната икономика и откриване на нови работни места. Обект на подкрепа ще бъде и откриването на нови фирми, на основата на нови идеи и иновации.

Малкият и среден бизнес и създаването на нови микропредприятия, които да възстановяват традиционни производства са ключово звено в икономиката на всеки от селските райони, защото те трябва да произвеждат значителна част от brutния вътрешен продукт в регионите, но и да създават заетост, която в условията на финансова криза осигурява социална и финансова стабилност на населението.

Микропредприятията на територията на МИГ трябва да се пренасочат към конкурентоспособни производства и подходящо реструктуриране за овладяване на свободни пазарни ниши в по-широк план.

Повишаването на местната конкурентоспособност е свързано с подкрепа на бизнеса за технологично обновяване на производствената сфера и развитие на „зелени” икономически дейности в сектора на МСП.

Въвеждането на енергоспестяващи технологии и ВЕИ ще бъдат ключови аспекти на конкурентоспособността и обект на подпомагане, както и насърчаването на бизнес кооперирането и свързването в клъстери.

Предприятията в изоставащите в развитието си райони е необходимо да бъдат подкрепяни за модернизирани, повишаване на капацитета на заетите, чрез придобиване на нови професионални умения и разработване на маркетингови стратегии, с цел запазване на работните места и създаване на нови. По този начин ще се противодейства на процеса на миграция и обезлюдяване на населените места в регионите.

Стимулиране активизирането на бизнеса в изоставащи райони и постигане на дългосрочна устойчивост чрез насърчаването на индивидуалното и колективното предприемачество.

---

¹¹ <http://news.expert.bg> - сайт за икономически и политически новини, източник - прессъобщение на европейски комитет Брюксел, септември 2013.

През следващите 2 години МИГ ще подпомага изпълнението на проектите в частния сектор за развитие на неземеделски дейности, които са свързани предимно с развитие на туризма, къщи за гости, туристическа и атракционна инфраструктура, която трябва да доведе до:

- разнообразяването към неземеделски дейности в сектор земеделие;
- създаването на възможности за заетост и на повишаване доходите на населението от селските райони;
- развитието на интегриран туризъм в селските райони.

- Подмярка 6.2 Стартова помощ за неземеделски дейности:

Вид на подкрепата

Предоставя се подпомагане за стартиране на нови неземеделски дейности в селските райони. Дейностите трябва да са нови за предприятието или лицето, което получава подпомагането. Неземеделските дейности могат да включват:

Дейности за развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти, развитие на туристически услуги);

Производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за създаване на Европейската общност (независимо от вложените продукти и материали);

Развитие на услуги във всички сектори;

Производство на енергия от вторични продукти, отпадъци и остатъци с цел продажба;

Развитие на занаяти и други неземеделски дейности.

Бенефициенти: Земеделски производители или микропредприятия, регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите, както и физически лица, регистрирани по Закона за занаятите.

24

Бенефициентите трябва да имат седалище или съответно постоянен адрес за физическите лица на територията на селски район.

Интензитет и размер на помощта:

Подпомагането се предоставя под формата на фиксирано плащане, което не надвишава 20 000 евро.

- Подмярка 6.4. Инвестиционна подкрепа за неземеделски дейности:

Вид на подкрепата:

Предоставя се подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности, които са насочени към:

Развитие на туризъм (изграждане и обновяване на туристически обекти, развитие на туристически услуги);

Производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за създаване на Европейската общност (независимо от вложените продукти и материали);

Развитие на услуги във всички сектори;

Производство на енергия от вторични продукти, отпадъци и остатъци с цел продажба;

Развитие на занаяти и други неземеделски дейности.

Бенефициенти: Земеделски производители или микропредприятия, регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите, както и физически лица, регистрирани по Закона за занаятите.

Бенефициентите трябва да имат седалище или съответно постоянен адрес за физическите лица на територията на селски район.

Интензитет и размер на помощта:

Финансовата помощ не може да надвишава 75% от общите допустими разходи и при спазване на правилата за „минимална помощ“.

Минимална стойност на допустимите разходи – 10 000 евро.

Максимална стойност на разходите по проекта – 300 000 евро.

В обобщение можем да заключим, че развитието на неземеделски дейности в селските райони на страната в следствие на първия програмен период в България, бележи успех, които се базира на множество подадени, одобрени и финансирани проекти в областта на селски туризъм, малкия и среден бизнес и изграждането на инфраструктурни проекти.

В бъдеще, според нас в селските райони на страната, съществува реална възможност да се развиват още много на брой различни алтернативни видове туризъм, като аграрен, екологичен, ловен, културно-исторически, етнографски, кулинарен, винен и прочие. Всички тези видове туризъм обаче са частни подвидове на селския туризъм. Селските райони са изключително добра база за разгръщане и на допълващи дейността на туризма, дейности, като занаятчийство, екскурзоводство.

Цел от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г. , която е свързана с развитието на неземеделски дейности е социално-икономическо развитие на селските райони, осигуряващо нови работни места, намаляване на бедността, социално включване и по-добро качество на живот.¹²

- Разнообразяване на земеделските и неземеделски дейности в стопанствата (2А-4)[3Б,4В,6А]

Ниската диверсификация на дейностите на земеделските стопанства увеличава риска и колебанията в доходите на стопанствата, което намалява тяхната жизнеспособност. Освен това то оказва неблагоприятен натиск върху екосистемите, свързани със земеделието. Това определя необходимостта от разнообразяване на земеделските и неземеделските дейности на стопанствата.

- Подобряване на достъпа до външни финансови средства (2А-5)
SWOT анализът идентифицира като проблем затрудненият достъп до външни финансови ресурси, поради липса на развити финансови инструменти, подходящи за спецификата на земеделските стопанства. Този проблем води до намаляване на възможностите за инвестиции в модернизация и иновации в продуктите, процесите и технологиите. Това изисква развитието на специални финансови инструменти за облекчаване на достъпа на земеделските производители до външни финансови ресурси.¹³

¹² Програма за развитие на селските райони на Република България 2014-2020

- Увеличаване на предлагането на продукти с висока добавена стойност и качество(3А-4)Развитието на конкурентни предимства на база качество, произход на продукта и добавена стойност, свързана със спазване на високи стандарти на опазване на природната среда и хуманно отношение на животните, е необходимо, за да се повиши конкурентоспособността на производителите и за да се възползват те от разширяващи се пазари. Тази потребност се адресира в Програмата с различни методи – насърчаване на участието в европейски и регионални схеми за сертифициране на качеството, подкрепа за прилагане на стандарти за хуманно отношение към животните, надхвърлящи минималните изискуемите.
- Повишаване на енергийната ефективност 5Б (5В-1)[2А, 6А, 6В и климат]
За повишаване на енергийната ефективност е необходимо въвеждането на енергоспестяващи технологии при производство и преработката на селскостопанска продукция.

Приоритетна област 6А - Улесняване на диверсификацията, създаването и развитието на малки предприятия, както и разкриването на работни места

- Повишаване на инвестициите в неземеделските сектори на селските райони (6А-1)
Един от основните проблеми в селските райони на България е слабото развитие и ниска динамика на неземеделските сектори на икономиката. Риск за съществуващия неземеделски бизнес е депресивното състояние на икономиката и ниското търсене на вътрешния и международните пазари. SWOT анализът показва неоползотворени съществуващи и нововъзникващи възможности за развитие на неземеделските сектори в областта на преработката на земеделски и горски продукти, оползотворяване на отпадъците, туризма, зелената икономика и услуги, информационните и комуникационни технологии, и др. Това определя насърчаването на инвестициите в неземеделски дейности като приоритетна потребност за Програмата.
- Развитие на предприемачеството в селските райони (6А-2)
Слабата предприемаческа активност в селските райони е пречка за оползотворяването на вътрешните ресурси на местната икономика (туризъм, преработката на земеделска и горска продукция, социално предприемачество, оползотворяване на отпадъците) и за засилване на вертикалните и хоризонтални връзки в икономиката. Затова е необходимо да се подпомага развитието на предприемаческите умения, да се насърчават бизнес инициативите на местните жители и да се подобрява бизнес средата в селските райони. Развитието на предприемачеството е също така успешен метод за увеличаване на заетостта на жените и интеграция на хората в риск от маргинализация. То е и приоритет на Националната стратегия за насърчаване развитието на малките и средните предприятия 2014-2020.

- Местните бенефициенти се нуждаят от следната подкрепа за развитие на неземеделски икономически дейности:
  - подходящи начини за информирание за възможностите за кандидатстване;
  - достъпно финансово подпомагане;
  - необходимост от обучения и повишаване на квалификацията в стопанските области и др.
  - експертна помощ;
  - свободни финансови ресурси;
  - нисък лихвен процент на кредитите и рефинансиране на заеми;
  - ясна и опростена нормативна база;
  - реклама и популяризиране на района на Нови Пазар и Каспичан;
  - подкрепа и разбиране от местните власти;
  - приемане и изпълнение на целенасочена политика за стимулиране на неземеделска дейност;

- повишаване квалификацията на желаещите да развиват неземеделски дейности;
- дългосрочно субсидиране;
- развитие на партньорство;
- развитие на териториално брандиране и местна бизнес-марка;
- стимулиране на земеделските производители за стартиране на неземеделска дейност;
- разяснителна кампания сред неземеделските производители;
- сдружаване на неземеделския бизнес и създаване на клъстери;
- инвестиране /възстановяване на традиционни местни производства;
- осигуряване на пазари за неземеделски продукти/услуги;

Сред важната подкрепа за бизнеса в селските райони е:

- Икономическа и финансова стабилност;
- Ефективно използване на бюджетните ресурси за стимулиране на растежа и създаване на работни места;
- Насърчаване на инвестиции;
- Осигуряване на бюджет за одобрени инвестиционни проекти;
- Изграждане на технологични индустриални зони с благоприятни данъчни условия;
- Осигуряване на пазари и реализация на стоки и услуги в конкурентна среда;
- Разработване на нова визия за публично-частни партньорства (ПЧП) с дългосрочни цели, насоки и намерения;
- Частният сектор да стане приоритет в местното развитие;
- Подкрепа за иновации;
- Инвестиционна подкрепа;
- Данъчни облекчения;

С направените инвестиции в неземеделски икономически дейности с проекти към Стратегията за местно развитие, МИГ ще спомогне към постигане на разнообразяване на възможностите за заетост, чрез развитие и модернизирание на селския и познавателен туризъм и свързаните с него услуги и материално-техническа база.

27

- Запазени тенденции от 2013г.¹⁴

Местното развитие е процес на икономическо развитие и структурна промяна, което води до повишаване на жизнения стандарт на населението, като се отличават най-малко две измерения: първо – икономическо измерение, при което местните предприемачи използват способността си да организират местните производствени фактори, така че да бъдат достатъчно производителни, за да бъдат конкурентоспособни на пазарите; на второ място – социално-културно измерение – при което местните институции и техният стандарт са в основата на процеса на развитие.

Местното развитие е неразривно свързано с многоизмерното понятие за промяна – промяната като обединяваща няколко измерения – икономическо, социално, културно и екологично; с появата на иновации в пространствата между тези измерения. То може да се разглежда като метод, който помага за подобряване качеството на живот, насърчава или ускорява овластяването на обикновените хора; развива или запазва предимствата на даден регион.

¹⁴ Анализи и доклади на МИГ от 2013г.

За територията на МИГ, която обхваща населените места на общините Нови пазар и Каспичан може да се отбележи ниво на добра информираност относно реализирането на Стратегия за местно развитие.

За последната една година от прилагане на Стратегията за местно развитие, сред местната общност са определени като средни нагласите и като положителни впечатления от развитието на Стратегията и нейното отражение като добро влияние върху качество на живот като цяло, доходите, възможностите за заетост, природата и околната среда, инфраструктурата, младежките дейности и достъпа до информация. Положително влияние оказва и ще окаже Стратегията върху развитието на спорта, културата, образованието, социалните услуги, селското стопанство и услугите.

По време на проучването не са установени индикации относно мнения за негативно влияние на Стратегията за местно развитие върху социално-икономическото развитие на територията и околната среда.

На МИГ се препоръчва да насърчава ангажираността на общността, като засилва участието в рамките на общностите и изгражда усещане за ангажираност и участие, което може да увеличи собствената ефективност на МИГ.

Често местното развитие се определя като напредък в политическите, социалните, икономическите, екологичните, здравните, технологичните, културните и рекреационните аспекти на живота в дадена общност. Още по-кратко то се формулира като подобряване на качеството на живота в общността. Стратегията за местно развитие предлага цялостна концепция за развитие на територията на МИГ.

Икономическите измерения влияят и формират качеството на живот, но не го определят сами по себе си. По-долу за някои от мерките посочваме вида на критериите за оценка, свързаните с тях въпроси за оценяване, възможните показатели и инструментите за да тяхното улавяне. Те са по-скоро илюстративни, отколкото изчерпателни. Без основната икономическа обосновка, поминъкът може да бъде компрометиран, трябва да има икономическа сила, която да задвижва икономиката в селските райони; но за да имат стабилно или нарастващо население, селските райони също трябва да бъдат добри места за живеене. Качеството и естеството на услугите също е много вероятно да формират качеството на живот чрез допринасяне за оживлението. Някои от показателите по-долу ни говорят за разнообразяване на поминъка. Ако заетостта в основен сектор, като например селското стопанство е в упадък, разнообразяването на възможностите за заетост е един от факторите за подобряване на поминъка, какъвто също е подобряването на условията на труд. Новите възможности за заетост могат да доведат до диверсификация на заетостта в или извън стопанството. И двете са от значение. Трябва също да обърнем внимание на демографския „барометър“ на нетния баланс на миграцията. При разглеждане на нетния баланс на миграцията, може да се съсредоточим върху миграцията на младите пълнолетни, тъй като това е важна група в поддържането или увеличаването на местния /регионален капацитет. Задържането на младото пълнолетно население може да бъде много добър барометър за качеството на живот в даден район. Без перспективи за заетост и добри условия оживление, това задържане е малко вероятно да се случи. Високото качество местната околна среда също може да допринесат благоприятно за по-голямо оживление.

Интервенциите в подкрепа на услуги, подновяване на инфраструктурата и опазване на околната среда могат да се тълкуват като средство за създаване на условия за оживление. Оживяването на селските райони може да доведе и до по-добри възможности за туризъм и отдиш на посетителите. Много интервенции на ЛИДЕР са свързани с развиване и повишаване

на отличителния характер на определени места. Сумата от тези интервенции създава по-добра жизнена среда, места, към които хората изпитват афинитет и чувство за принадлежност. Колкото по-силна е привързаността към определено място, толкова по-вероятно е хората да се противопоставят на по-големите икономически възможности някъде другаде, което може да създаде отрицателни миграционни потоци на квалифицирани млади хора, така типични за изостаналите селски райони. Това насочва вниманието към необходимостта от дейности, насочени към конкретни места, които отговарят на нуждите на различни групи.¹⁵

Интервенциите за подпомагане на лицата в развиването на бизнес или повишаването на уменията чрез обучение са насочени към увеличаване възможностите за поминък. Диверсификацията на икономиката поражда устойчивост и повишената база на умения на населението увеличава гъвкавостта. Това са по-индивидуалистични интервенции за надграждане над природните дадености на района и създаване на нова добавена стойност. Разбира се, необходимо е да се балансира желанието за диверсификация с повишаване на ефективността на водещите отрасли. Мерките по оси 3 и 4 са по-целенасочени към повишаване на устойчивостта и диверсификацията, отколкото към увеличаване на производителността в земеделските отрасли, което е отговорност на мерките по ос 1. Както вече беше отбелязано, икономиката може да се подобри чрез по-големи капиталови запаси. Това ще създаде условия за увеличаване на устойчивостта и адаптивността. Но съществуващите капиталови запаси може да се наложи да заработят по-добре за увеличаване на поминъка и това може да се постигне чрез диверсификация или чрез създаването на нови пазари за местните продукти. Това са потоците от стоки и услуги, създадени от преобразуващи действия, основани на градивните елементи на различни форми на капитал.

Необходимости:

- Укрепване на човешкия капитал: способности на местните участници, необходими за диверсификация на местната икономика и предоставяне на местни услуги (връзка с темата социална култура и услуги).
- Използване на предприемаческия и човешки потенциал: за диверсифициране на (земеделските) дейности с неземеделски дейности, за стимулиране на малките предприятия и развитие на неземеделски дейности и насърчаване на заетостта.
- Валоризация на социално-икономическите резултати: за увеличаване на икономическите дейности, свързани с ресурси и възможности, специфични за района (селски туризъм, местни продукти, стойност – връзка с партньорства и др.)

След приключване на своята Стратегия за местно развитие, МИГ“Нови Пазар-Каспичан“ трябва да продължи да работи за развитие на своя селски регион, да положи усилие да задържи интереса на своите бенефициенти, да поддържа създадения вече капацитет за работа с местната общност.

В съответствие с Европа 2020 и общите цели на ОСП могат да бъдат определени три дългосрочни стратегически цели за политиката на ЕС за развитие на селските райони в периода 2014—2020 г.:

-насърчаване на конкурентоспособността на селското стопанство;

-осигуряване на устойчивото управление на природните ресурси и дейности, свързани с климата;

¹⁵ Доклад-Улавяне въздействието на ЛИДЕР и на мерките за подобряване качеството на живот в селските райони

-както и постигане на балансирано териториално развитие на икономиките и общностите в селските райони, включително създаване и поддържане на заетост.¹⁶

Като цяло, изминалия програмен период внесе следните реформи в развитието на селските райони:

- подобряване на стратегическия подход към изготвянето на програмите за развитие на селските райони;
- подсилване на съдържанието на мерките за развитие на селските райони;
- опростяване на правилата и / или намаляване на съответната административна тежест, когато това е възможно;
- както по-тясно свързване на политиката за развитие на селските райони с останалите европейски структурни и инвестиционни фондове.

„Програма за развитие на селските райони“ (ПРСР 2014 – 2020) е най-богатата по отношение на типовете дейности, които финансира, и съответно по нея се отпускат най-много средства.

- Разбивка на помощта от Европейския съюз за развитие на селските райони (2014-2020 Г.) (текущи цени в евро)

2014г.	2015г.	2016г.	2017г.	2018г.	2019г.	2020г.	ОБЩО (2014- 2020г.)	
България	335 499 038	335 057 822	334 607 538	334 147 994	333 680 052	333 187 306	332 604 216	2 338 783 966

30

- МИГ трябва да поощри предприемачеството на своята територия:

Всички европейски страни, в т.ч. и България, имат нужда от засилване на предприемаческия дух сред младите хора, окуражаване създаването на собствен бизнес и стабилизиране на институционалната и културната среда за иновации и ръст на малките и средните предприятия. Като цяло конкурентоспособността на българските МСП не е висока. Може да се предположи, че ситуацията в сектора на МСП се дължи и на недостатъчно добрата организация на обучението по предприемачество в страната.¹⁷

Общата тенденция в Европа е неизползване на потенциала за предприемачество сред жените, по-малко жени стартират бизнес в сравнение с мъжете; както и по-малко жени имат намерение да започнат бизнес. Обикновено жените избират да започнат бизнес и да го управляват в сектор търговия на дребно, услуги за населението и други. Повечето фирми на жени предприемачи в България са създадени след 2001 г., те са частна собственост и са български. Тези фирми работят в сферите на търговията на дребно; услуги за населението и др.

- Тенденции:

¹⁶ Европа 2020

¹⁷ ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО И ПЕРСПЕКТИВИТЕ ЗА РАЗВИТИЕ НА ИНОВАЦИИТЕ В МСП (2012-2013)

През последните години в ЕС фокусът на политиките се поставя все повече върху развитието на занаятчийските и микропредприятията като ключов източник на заетост. В рамките на проведените проучвания сред МСП за целите на анализа, бяха обхванати и занаятчийски и микропредприятия, като събраната информация е използвана за очертаване профила и идентифициране на основните проблеми на тези предприятия в България.

Все повече европейски страни осъзнават, че икономическото възстановяване от кризата и връщането към растеж изисква повече предприемачество. Това е така, защото предприемачеството прави икономиката по-конкурентна и иновативна и създава заетост.

Страната ни е изправена пред предизвикателството да насърчава конкурентоспособността базирана на по-висока производителност, при която иновациите, новите умения и устойчивостта са ключови компоненти. Ето защо е необходимо формулиране на конкретни политики и прилагането на интегрирани икономически мерки за подобряване достъпа до финансиране, насърчаване на предприемачеството и иновациите и развитие на всички фактори на конкурентоспособността.